

greppa näringen

Grundläggande energikunskap och ellära

Emelie Karlsson

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling; Europa
investerar i landsbygdsområden

Innehåll

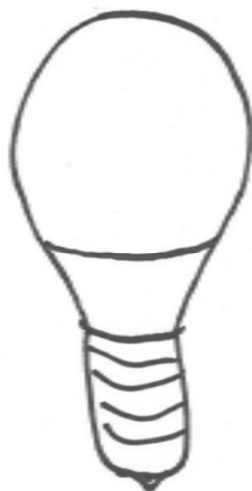
- › Grundläggande energikunskap
 - › Energi och effekt
 - › Enheter
 - › Verkningsgrad
 - › Exempel
- › Grundläggande ellära
 - › Likström och växelström
 - › Enfas- och trefas
 - › Aktiv, reaktiv och skenbar effekt

Energikunskap

Energi och effekt

Effekt

6 W

Tid

8760 h

Energi

52 kWh

Enheter

› Energi

1 kWh – 3600 kJ – 860 kcal

› Effekt

1 kW – 3600 kJ/h – 860 kcal/h

1 hk = 0,735 kW

Exempel energianvändning

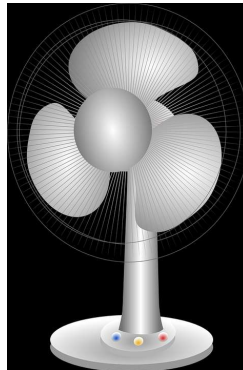
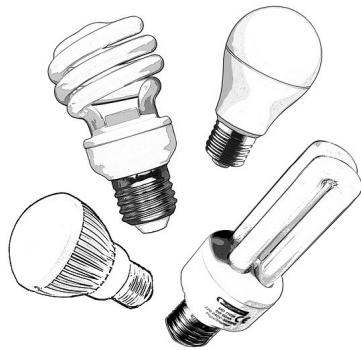
- › Värma upp en villa ett år – 15 000 - 20 000 kWh
- › Köra bil 1 mil – 7 kWh
- › Harva 1 ha – 40 kWh

Energiprincipen

*”Energi kan varken skapas eller förstöras,
den kan endast omvandlas.”*

Omvandling av energi

El är lätt att omvandla till andra energiformer –
men det är svårare att producera el.

Exempel på energiinnehåll

- › 1 liter diesel – 9,8 kWh
- › 1 liter RME – 9,2 kWh

- › 1 kg spannmålshalm – 4 kWh
- › 1 kg flis (12 % fukt) – 4,6 kWh
- › 1 kg träpellets (7 % fukt) – 5,7 kWh

Verkningsgrad

Verkningsgrad = Hur mycket av den tillförda energin som jag har nytta av.

Nyttig energi = Tillförd energi – förluster

$$\text{Verkningsgrad}(\eta) = \frac{\text{Nyttig energi}}{\text{Tillförd energi}}$$

Exempel på olika verkningsgrader

- › Elmotor – 96 %
- › Förbränningsmotor – 40 %
- › Pelletspanna – 75 %
- › Elpatron – 100 %

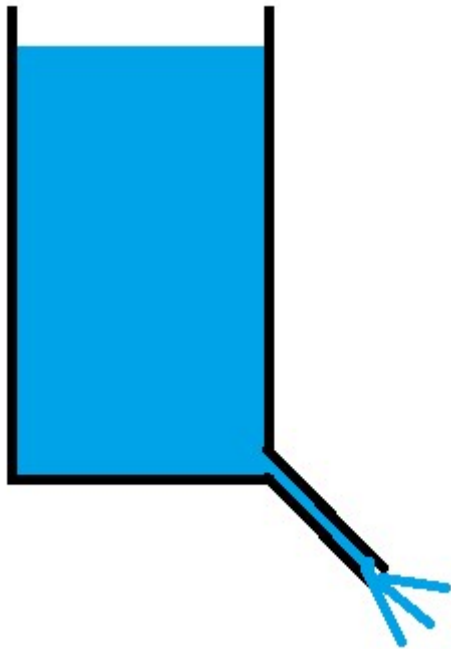
Lite ellära

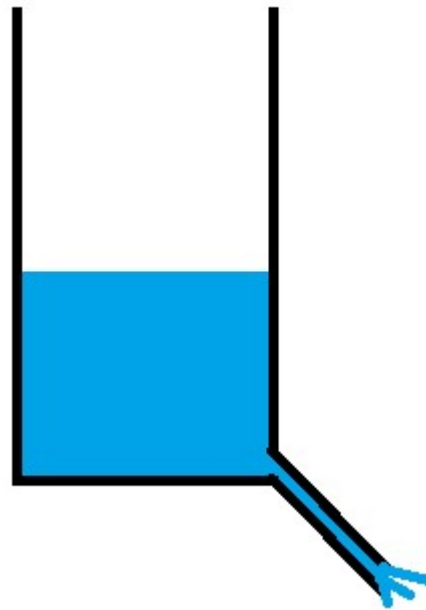
greppa näringen

Högt tryck
Stort flöde

Hög spänning
Hög ström

Lågt tryck
Lågt flöde

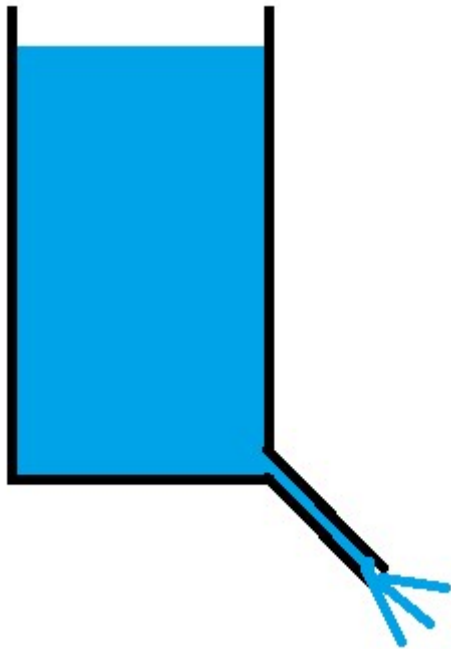

Låg spänning
Låg ström

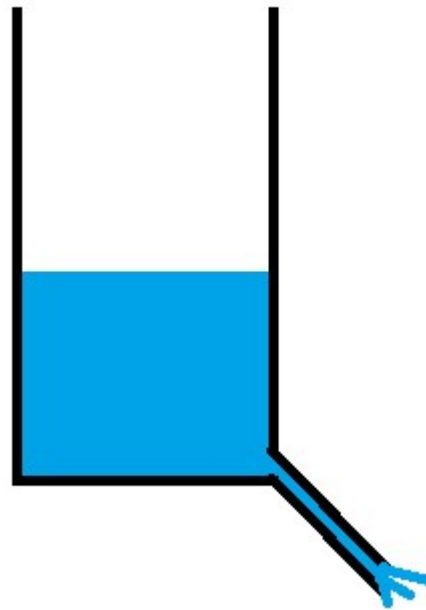
greppa näringen

Högt tryck
Stort flöde

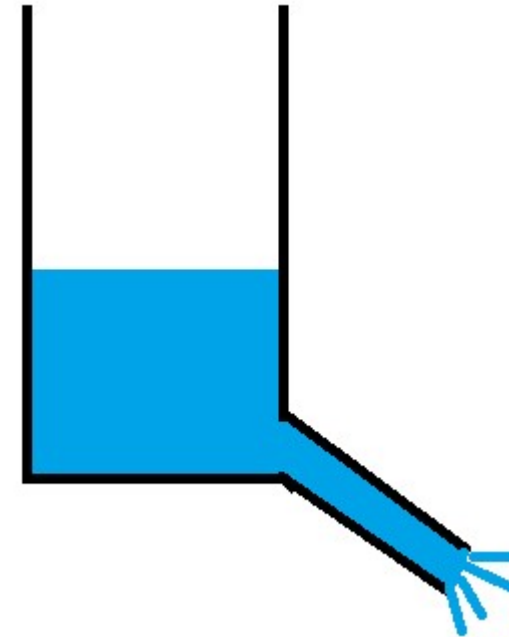
Hög spänning
Hög ström

Lågt tryck
Lågt flöde

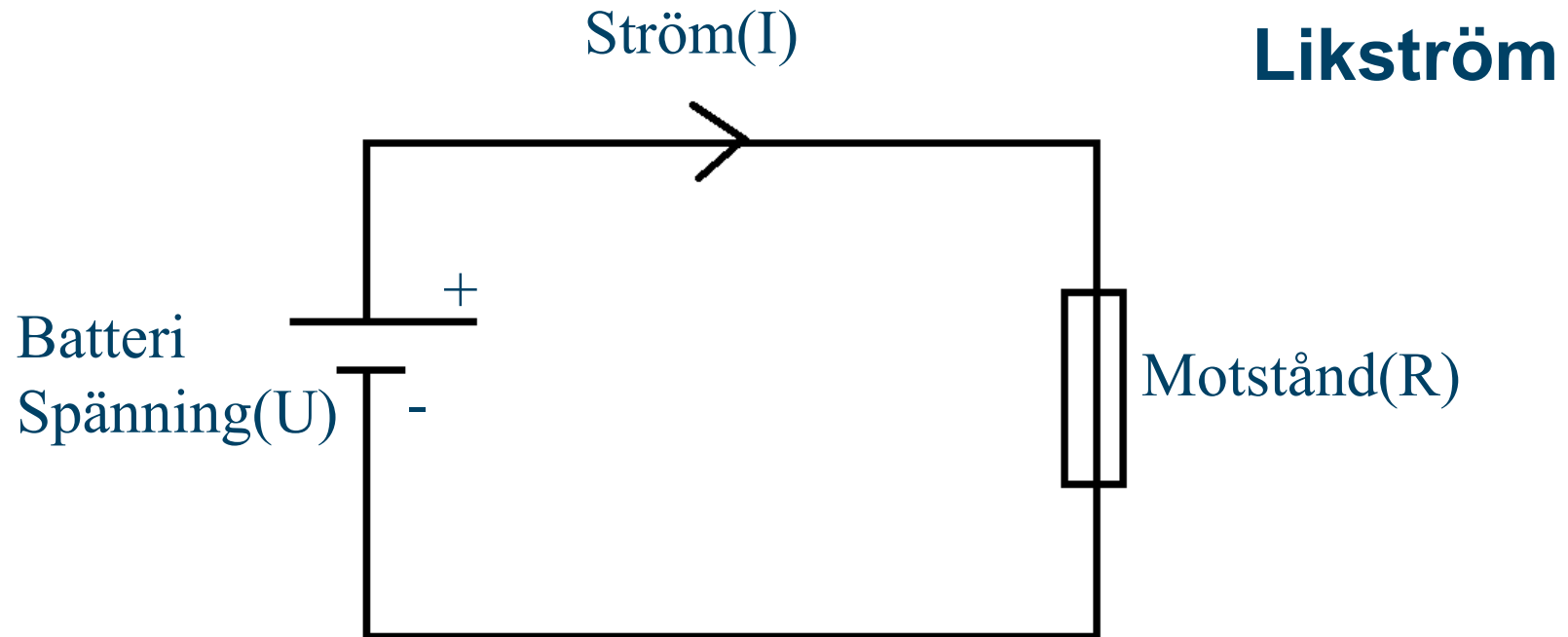

Låg spänning
Låg ström

Lågt tryck
Stort flöde

Låg spänning
Hög ström
Litet motstånd

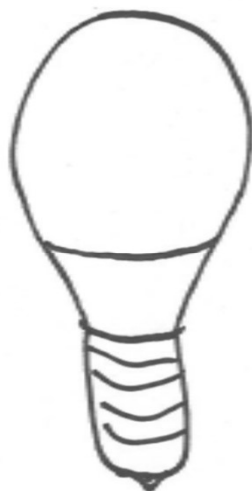

Ohms lag: $U = R * I$

Effekt(P): $P = U * I$

Energi och effekt

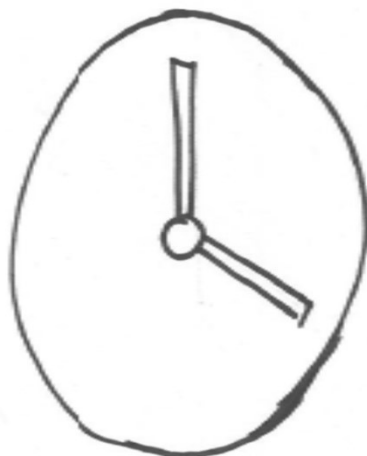
Effekt

6 W

Tid

8760 h

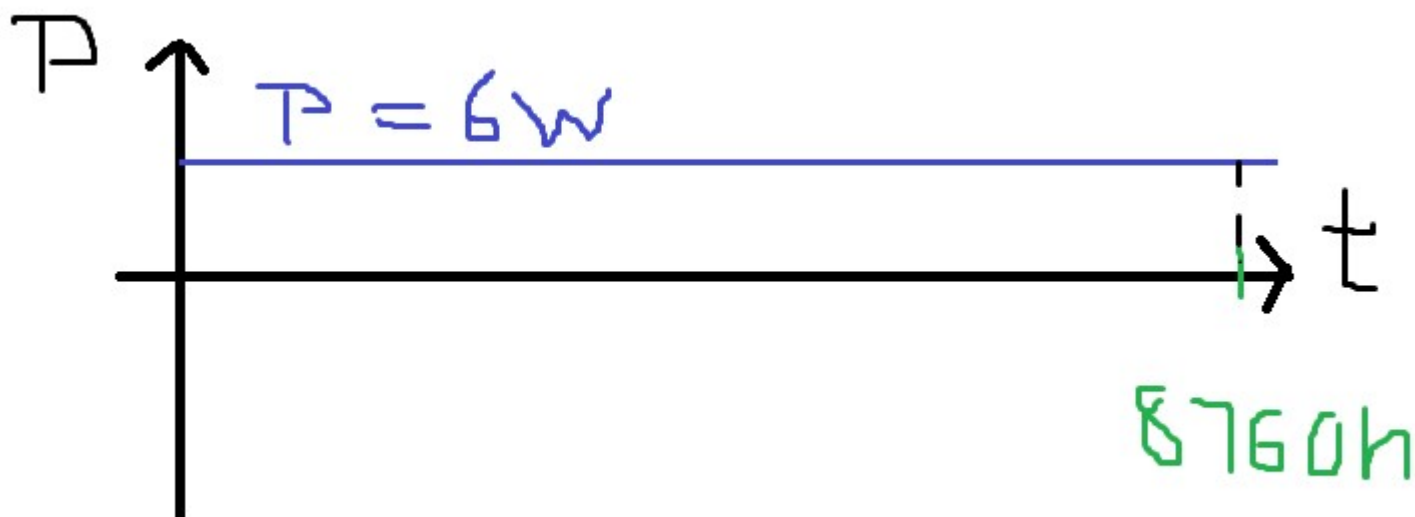

Energi

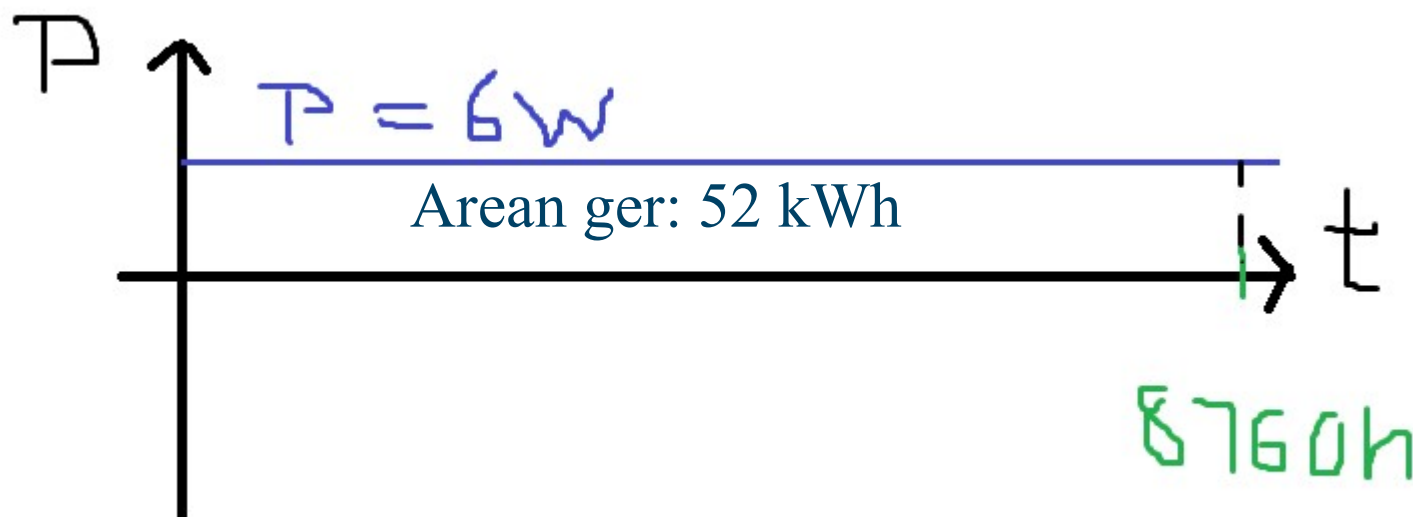

52 kWh

Effekt och energi (2)

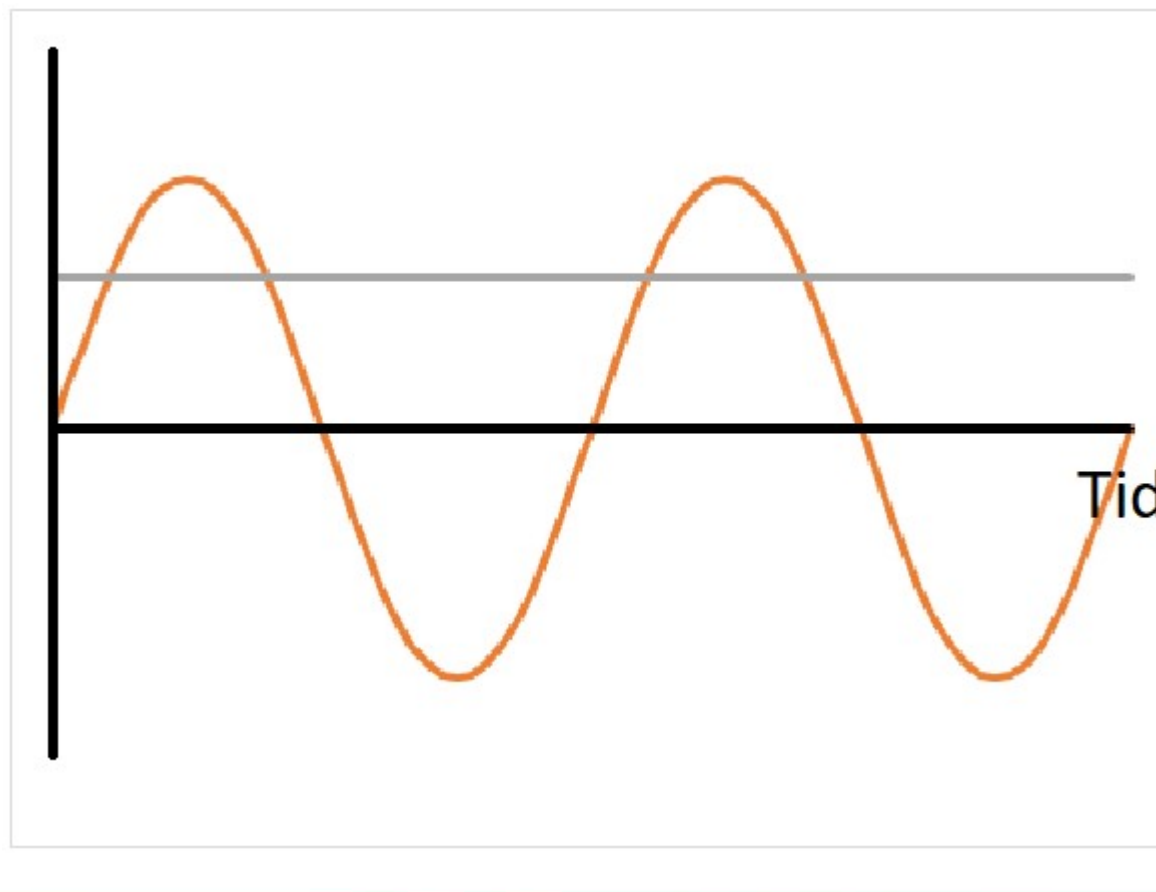

Effekt och energi (3)

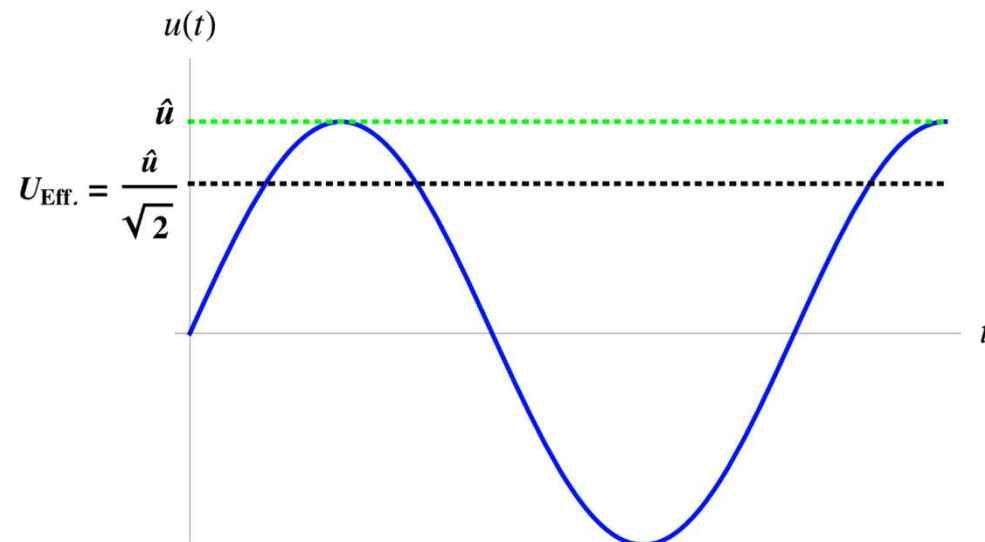
Växelström

- › Enfas och trefas
- › Frekvens i elnätet
50 Hz

Växelström

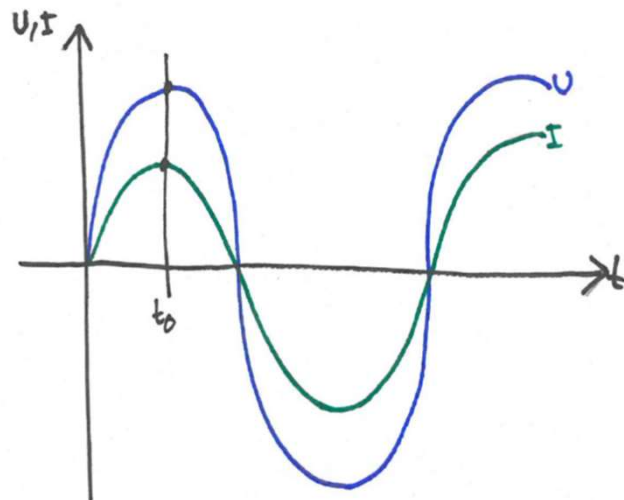
- › Ett vanligt vägguttag består av en fas och en nolla
- › Spänningen mäts mellan fas och nolla (230 V)

Växelström – Effekt

- › Vid resistiv last(t.ex. värmepatron) sker spännings- och strömtoppen samtidigt
- › Effekten beter sig som i en likströmskrets

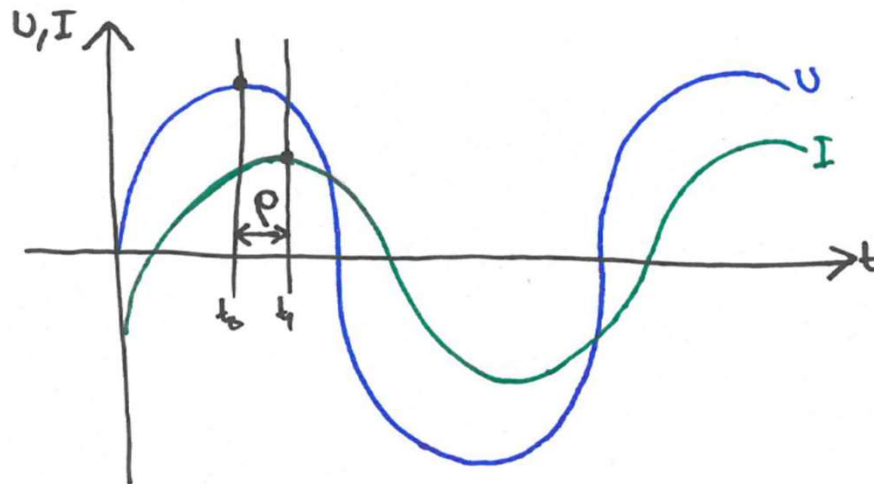

$$\text{Effekt: } P = U * I$$

Växelström – Effekt

- › Vid induktiv last(t.ex. en elmotor) sker spännings- och strömtopparna vid olika tidpunkter
- › Effekten måste kompenseras med en effektfaktor, $\cos(\varphi)$

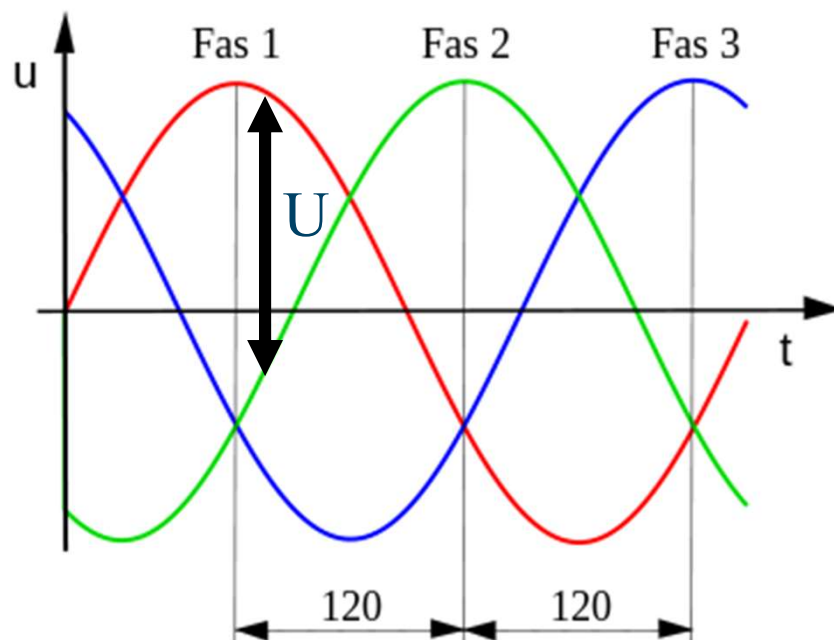

Effekt:

$$P = U * I * \cos(\varphi)$$

Växelström – 3-fas

Spänningen(huvudspänning) mäts mellan två faser. (400 V)

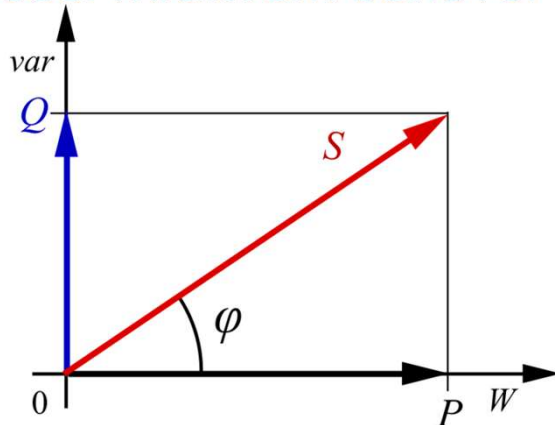

$$\text{Effekt: } P = \sqrt{3} * U * I * \cos(\varphi)$$

Aktiv, reaktiv och skenbar effekt

- › Aktiv effekt(P) = Nyttig effekt
- › Den ström som inte kan användas vid induktiva(eller kapacitiva) laster ger upphov till reaktiv effekt(Q). Reaktiv effekt ger inte något nyttigt arbete, men tar plats i ledningarna
- › Skenbar effekt(S) är den resulterande effekten som t.ex. ett reservkraftverk behöver dimensioneras efter. Enheten är kVA.

Pythagoras sats: $P^2 + Q^2 = S^2$

$$S = \sqrt{P^2 + Q^2}$$

Paus!

